

BISERICA DE LEMN DIN SATUL RUGINEȘTI

Lelia Pavel

Pe Valea Domoșiței, cale de o jumătate de oră departe de Adjud, se află comuna Ruginești.

Din răscrucea de la km 219,2, al drumului european, pleacă spre vest un drum județean, care după aproximativ 1,5 km se ramifică în două, unul pornind către Păunești, iar celălalt spre Ruginești.

Comuna Ruginești, o veche așezare cu urme materiale ce coboară până în neolitic, alcătuită din mai multe sate grupate între râurile Trotuș, Siret și Carecna, formează o „zonă distinctă în structura județului atât prin gruparea lor (satelor)... cât mai ales prin evoluția lor istorică. Zonă de răzeșie deplină... arătându-și obârșia, conform tradiției locale, încă din vremea lui Ștefan cel Mare, aceste sate au avut un destin istoric deosebit de celelalte din jur.”¹

Desigur, așezarea poartă numele întemeietorului său, Rugină, pe moșia căruia s-ar fi format satul de astăzi – Ruginești, care a dat și numele comunei.

Conform legendei², în vremea lui Ștefan cel Mare, un oarecare Bogdan, originar din Bogdănești (pe Valea Trotușului), ar fi primit de la domnitor, o moșie (unde astăzi se află satele comunei Ruginești) pe care, la moartea sa, a împărțit-o între fii săi, printre care și Rugină.

În sprijinul temei noastre ne folosim de documente ca cel din

¹ Emil Giurgea, **Vrancea ghid turistic al județului**, Editura Sport-Turism, București, 1977, p. 61

² *Ibidem*, p.61 - 62

1644 (7153) decembrie 29³, prin care se face o vânzare de moșie în satul Văcărești, în care sunt pomeniți ca martori oameni din Adjud și Ruginești.

Numele de Ruginești apare și într-un alt document de vânzare, de la 1648 (7156) iunie 15, în care, la martori, întâlnim: „*starostii de Putna... și alții din Ruginești și Focșani.*”⁴

Într-un act emis la 1654, este menționat Rugineștii, în dania pe care „*Lupe cu fiul său Teodor dăruiește lui Condrat o săcătură, preț de un pământ, în podul lui Rugină, în pădure meree... de asemenea Părasca din Ruginești vinde lui Condrat partea ei din pădure meree de la Podul lui Rugină...*”⁵. În documentul amintit mai sus apare pe lângă numele comunei Ruginești și cel al lui Rugină, care nu poate fi decât numele întemeietorului statului, cel care este pomenit și în tradiția orală transmisă din generație în generație. Si la 1671 întâlnim Rugineștiul, la menționarea martorului „*Lupasco medelnicer de la Ruginești*”⁶, și chiar mai târziu, în 1688, când un oarecare „*Vasile Lungul din Ruginești vindea lui Enache paharnic o moară și o moșie pe Putna.*”⁷

Satul Ruginești, pomenit adeseori în documentele veacului al XVII-lea, cuibărit pe Valea Domoșiței care-și poartă apele spre Prut, conservă un frumos lăcaș de cult, din lemn, închinat „*Cuvioasei Paraschiva*”, despre care se spune că a fost înălțat pe la 1600, aici existând o așezare monahală.

În lipsa pisaniei și a documentelor de întemeiere, ne folosim de datele documentelor amintite, care consemnează satul Ruginești ca existent încă din veacul al XVII-lea, ceea ce presupune și existența

³ **Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului**, vol.II, 1621 - 1652, București, 1959, doc. nr. 1754, p.350

⁴ *Ibidem*, doc. nr. 2025, p.395

⁵ *Ibidem*, vol.III, (1653 - 1675), București, 1968, doc. nr.94, p.43

⁶ *Ibidem*, doc.nr.2134, p.448

⁷ *Ibidem*, doc.nr.1710, p.366

unei comunități creștine, care a fost principalul ctitor al instituției în jurul căreia se solidarizează – biserica.

Dacă la aceste date adăugăm aspectele tipologice și de elevație, edificiul înfățișând „*planul de veche tradiție al navei dreptunghiulare cu partea de vest poligonală și absida altarului decroșată*”⁸ putem susține ipoteza unui monument datând din secolul al XVII-lea. Dar luând în calcul bogăția de ornamente ar însemna să încadrăm monumentul în prima jumătate a veacului al XVIII-lea.

Însemnarea de pe icoana împărătească ce indică anul 1813, este improprie pentru ridicarea bisericii, acesta vrând să însemne mai degrabă o reparare a monumentului, când s-au refăcut zugrăvelile și catapeteasma, iar numele de „*Pavel, Nastasia cu tot neamul*” săpate pe spatele ușii diaconești, sunt numele celor care au contribuit la reparațiile executate în 1813.

Putem concluziona că lăcășul de cult din Ruginești a fost înălțat la finele veacului al XVII-lea, cu refaceri în cel următor, iar la 1813 au fost refăcute picturile și catapeteasma.

Pereteii edificiului înălțați pe o temelie de bolovani de râu, înfățișează planul mononavat cu absida altarului decroșată, poligonală, ca și peretele de vest al bisericii.

Aceștia au fost realizați din bârne groase de stejar, încheiate în sistemul vechi de „*coadă de rândunică*”

Încăperile au fost dispuse pe axa est-vest, cu absida altarului în decroș față de naos. Altarul este iluminat de o mică fereastră montată în axul estic al absidei, iar pe latura sudică, în decroș, o ușă face legătura interiorului cu exteriorul. Acoperirea separată a absidei este realizată prin desfășurarea unei bolți care se racordează la capete printr-o serie de nervuri.

Catapeteasma din lemn, prin cele trei deschideri asigură legătura

⁸ Ioana Cristache-Panait, **Bisericile de lemn de la curbura Carpaților. Jud. Buzău și Vrancea, în Spiritualitate și istorie la Curbura Carpaților**, vol. III, Buzău, 1983, p.253

cu naosul, de plan dreptunghiular, la rândul lui luminat doar de două ferestre mici, montate pe peretele sudic.

Peretele despărțitor dintre naos-pronaos este străpuns de trei intrări, fiind realizat pe sistemul de „plin-gol”. Plinul este format de stâlpi ciopliți și fasonați din lemn, ale căror capiteluri au la bază ca décor funia împletită, și care la rândul lor susțin un fruntar de lemn, cu acolade deasupra deschiderilor. Fruntarul mai este decorat cu o bandă cu ornamente „în unghie”, fiind colorat ca și stâlpii în gri-bleu și roz. Pe stâlpi s-au montat icoane împărătești.

Pronaosul este înscris în ansamblul construcției în continuarea naosului, cu peretele vestic poligonal, neavând nici o fereastră. Din pronaos pornește bolta semi-cilindrică, înstelată și se continuă pe axul bisericii până la altar, retrasă de linia pereților și care se racordează cu fâșii curbe la conturul poligonal al părții vestice. În dreptul altarului golul format de semicilindrul bolții este acoperit cu scânduri.

Accesul în interiorul lăcașului este asigurat de ușa montată pe peretele sudic al pronaosului, ușă încoronată de un frumos ancadrament bogat ornat cu brâu dublu în chip de funie răsucită, cu rozete solare hexagonale și flori la colțurile superioare. Deasupra deschiderii se află o acoladă timbrată de două cruci crestate în lemn.

Ferestrele originale (au fost remontate întrucât în anul 1940 au fost înlocuite cu altele) prezintă ancadrame din lemn cu decoruri în formă de chenare cu două rânduri de crestături sub formă de unghie și gratii din fier forjat.

Din plastica fațadelor se remarcă perechea de brâuri în funie răsucită, unul aflat deasupra temeliei, și celălalt încingând biserica la jumătatea pereților exteriori. Un alt element de plastică ornamentală îl constituie și capetele de grinzi ce sprijină acoperișul în exterior și tavanul în interior, încheiate în cuie de lemn, ca de fapt întregul edificiu.

Acoperișul este unic pentru toată construcția, rotunjit pe abside, fără a fi spart pentru a se înălța o turlă clopotniță. Aceasta se află separat, în incinta lăcașului, pe latura sud-estică, realizată tot din lemn, având forma unui turnuleț.

Valoarea artistică a bisericii este întregită de o frumoasă și interesantă pictură murală, care din păcate a fost deteriorată de intemperiiile vremii. Decorația realizată în frescă, pe strat gros de cretă, aplicat direct pe bârbele de lemn ale pereților, rămâne mărturie a unor zugrăvi ai începutului de veac XIX.

De pe pereții lăcașului, rânduiți deasupra stranelor, ne privesc sfinți prezentați în cadre dreptunghiulare, cu însemnele specifice, în veșminte pe tonuri de verde, albastru, ocru, roșu și fond gri-bleu.

Din decorația pictată s-a conservat mult mai bine cea din pronaos, iar cea mai deteriorată este cea de pe peretele sudic al naosului.

Decorația murală este întregită de măreția iconostasului și a icoanelor, dovezi incontestabile ale preocupării enoriașilor și ctitorilor pentru înfrumusețarea lăcașului. Iconostasul și icoanele datează din anul 1813, an marcat pe icoana cu chipul Mântuitorului.

Catapetasma, o adevărată dantelărie în lemn, la partea inferioară are colonete cu decorație vegetală – frunze și flori – care încadrează panourile în care sunt redată scene din viața lui Isus, a Maicii Domnului și Sfântului Nicolae, scene care la rândul lor au rame în relief, cu décor de frunze aurii pe fond roșu.

Vrejuri de viță de vie și struguri, realizate în tehnica traforului, se încolăcesc pe colonetele ce susțin friza de deasupra icoanelor împărătești. Frizele au primit ca décor același motiv vegetal „în trafor”, auriu pe fond roșu și bleu. Situate de o parte și alta a „Sfintei Mahrame”, medalioanele praznicare înfățișează ciclul cristologic într-o armonie cromatică, cu desen precis. Rame de frunze aurii în relief încadrează praznicarele.

Din cadrele dreptunghiulare, separate de colonete în relief, cu fusul galbat, pe care se răsuțește o bandă aurie pe fond roșu, din ale căror capiteluri pornesc frunze ce formează o arcadă aurie, ne privesc sfinții evangheliști, redați în togi și mantii verzi, roșii, albastre, cu însemnele lor, figurile lor decupându-se dintr-un fond de nori gri-bleu. Central este pictată scena „Deisis”

Urmează o altă bandă decorată cu aceleași motive vegetale de

frunze și flori aurii în „trafor”, în mijlocul cărora sunt expuse medalioanele cu prooroci, iar în centru aflându-se scena „Maica Domnului Orantă”

Iconostasul este încununat de crucea centrală cu scena „Răstignirii”, susținută de doi dragoni adosați, pe ale căror capete se sprijină cele două molenii cu chipurile „Maicii Domnului” și „Sfântului Ioan Botezătorul”, ale căror rame aurii sunt timbrate de două fleuroane aurii.

Pe ușile diaconești, chipuri de diaconi, în togi și orare, ținând în mâini însemnele creștine, parcă plutesc pe norii gri care-i susțin.

Din valoroasele piese de mobilier cultic nominalizăm ușile împărătești ale căror canate sunt bogat ornate cu viță de vie (frunze și struguri), în tehnica traforului, ce se încolăcesc în jurul a patru medalioane pictate cu chipurile celor patru evangheliști. Scândura adăugată canatului din dreapta, ascunzând punctul de întâlnire al ușilor, a primit tot o decorație vegetală în relief, aurie pe fond roșu și două iconițe zugrăvite într-un chenar de forma unui cartuș, înfățișându-i pe cei doi arhangheli Mihail și Gavril.

Din decorația pictată a catapetesmei, se detașează cele patru icoane împărătești, datând din anul 1813, an consemnat pe icoana „Mântuitorului”, inscripționat pe cartea pe care Isus o ține în mâna stângă. Prețioasele piese pictate, îi redau pe Isus Cristos, Maica Domnului cu Pruncul, Sfântul Nicolae și Cuvioasa Paraschiva (în icoana de hram), încoronați, tronând pe jilțuri de aur.

Chipurile sfinților, realizați printr-un desen precis, de o mare noblețe, într-o armonie cromatică asemănătoare întregului iconostas, impun prin monumentalitate, cu privirile îndreptate către credincioși, „*încărcate parcă de greutatea misiunii asumate*”⁹

Zugravii a căror operă este întregul ansamblu: iconostas și icoane, au folosit o gamă coloristică mai bogată, specifică începutului

⁹ **Arta creștină în România, 5, Secolul al XVI-lea**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989, p.298

de secol XIX, oferind picturii mai multă strălucire, dar în același timp contribuind la întregirea frumuseții și măreției iconostasului, aceștia dând dovadă de un simț estetic ce le-a permis ca și la pictarea pereților, îmbinarea cu măiestrie a culorilor creând personaje pline de puritate.

Realizate în aceeași manieră, probabil executate de către aceeași pictori-zugravi, sunt cele trei icoane prinse pe stâlpii pronaosului. În afara „*Maicii Domnului*” de tip „*Hodighitria*”, care tronează pe jilțul de aur, „*Sfântul Nicolae*” și „*Cuvioasa Paraschiva*” sunt redați în picioare, pe fonduri gri-bleu și peisaje colinare, presărate cu vegetație, care asigură efectul de perspectivă. Icoanele se încadrează tot în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

În fața iconostasului, coboară din tavan, un serafim sculptat în lemn, creat în același stil ca și crucea cu moleniile.

Totul demonstrează că meșterii locali, cu mijloace mai mult sau mai puțin modeste, au creat acest lăcaș sfânt de la Ruginești, care a durat peste veacuri, fiind pe lângă celelalte monumente ale Vrancei martori ale acestui meșteșug de a construi și frumos și trainic.

Calitățile artistice ale bisericilor de lemn ale Vrancei, ne aduc un spor de semnificație istorică, elementele constructive și decorative fiind documente grăitoare ale felului în care a evoluat istoria artei lemnului în secolele care s-au scurs.